

เศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง

ดำนํ้า

ศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังทรงชี้ถึงแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างพอเพียงประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งตนเองได้

โดยนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : ฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเอง ซึ่งการผลิตการเกษตรสำหรับเกษตรกรในชนบทนั้น จะต้องทำการผลิตในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เน้นการพึ่งพาและความหลากหลายของกิจกรรมในไร่นา กิจกรรมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การใช้แรงงานในครอบครัว และการลดต้นทุนในการผลิต การเสริมรายได้ ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรม ในไร่นาให้เกิดประโยชน์

กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรทั่วประเทศให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้จัดทำ หนังสือเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง เพื่อใช้เป็นคู่มือและแนวทางสำหรับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ และสามารถพึ่งพาตนเองได้

เอกสารเล่มนี้ คณะผู้เรียบเรียงยินดีน้อมรับคำติชม และข้อเสนอแนะจากท่านผู้อ่านทุกท่าน ด้วยความขอบพระคุณ

คณะผู้เรียบเรียง

มิถุนายน 43

กลุ่มงานส่งเสริมจัดการฟาร์ม

กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร

สารบัญ

หน้า

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	1
ปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต.....	3
การประกอบอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำได้ดังนี้.....	7
เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตทางสายกลาง ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง.....	8
แนวทางการปฏิบัติตนตามเศรษฐกิจพอเพียง.....	10
ทฤษฎีใหม่.....	11
หลักการของทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตอน.....	12
แนวทางการประยุกต์ทฤษฎีใหม่สำหรับเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย.....	23
สรุปหลักการประยุกต์ทฤษฎีใหม่สำหรับเศรษฐกิจพอเพียง.....	25

เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนะการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งพระราชทานในโอกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไข พระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาต ตามที่ขอพระมหากรุณา ตามหนังสือที่รล.0003/18888 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 สำนักพระราชเลขานุการ พระบรมมหาราชวัง กทม.)

สมัยก่อน เกษตรกรจะทำการผลิตเพื่อการบริโภค โดยอาศัยธรรมชาติตาม สภาพแวดล้อม มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดคละกัน ทั้งพืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพร พืชใช้สอย ในลักษณะของสวนผสม พืชเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ทางนิเวศวิทยา ซึ่งกันและกัน มีความต้องการสิ่งแวดลอมที่เหมาะสม กับการเจริญเติบโตแตกต่างกันไป เกี่ยวกับแสงแดด อุณหภูมิ ความชื้น ดิน เป็นต้น เช่นพืชทรงพุ่มขนาดเล็กต้องการแสงน้อย อยู่ใต้พืชที่ทรงพุ่มใหญ่ การทำลาย ของโรคแมลงที่เกิดขึ้น ก็จะเป็นการควบคุมพืชบางชนิดให้มีปริมาณเหมาะสมในระบบนิเวศของพืช พืชที่ขึ้นปะปนหรือคละกัน มีคุณสมบัติช่วยยับยั้งการระบาดของโรคแมลงพืชชนิดอื่นได้ ทำให้สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ได้

ต่อมามีการพัฒนาเป็นเกษตรเพื่อบริโภคและจำหน่ายจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรส่วนใหญ่ ของประเทศ มุ่งเพิ่มรายได้จึงทำการเกษตรเพื่อจำหน่าย ทำให้ต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกมากขึ้น ต้นทุนการผลิตสูง ก่อปรกับเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ต้องหันกลับมาทำการเกษตร เพื่อบริโภคและจำหน่ายในลักษณะทางเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้ง

เศรษฐกิจพอเพียง อาจจะขยายความได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบายและพอเพียงกับตนเอง

ปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ (ปัจจัย 4)

- อาหาร** :
- อาหารให้โปรตีน ได้แก่ ถั่วเหลือง ไข่ เป็ด ปลา
 - อาหารที่ให้พลังงาน ได้แก่ ข้าว เผือก อ้อยเคี้ยว มันเทศ
 - อาหารที่ให้วิตามินและเกลือแร่ ได้แก่ พืชผักผลไม้และพืชผัก เช่น คะน้า
แมงลัก กวางตุ้ง ผักหวาน ชะอม ตำลึง ฟักทอง ขอดแค กระถิน พริก
กระเจี๊ยบ ผลไม้ เช่น มะม่วง มะละกอ ฝรั่ง กล้วย

เครื่องนุ่งห่ม : ผลผลิตจากฝ้าย และไหม ใช้ถักทอผ้า

ที่อยู่อาศัย : บ้านที่อยู่อาศัย และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ อาจทำพื้นบ้านและฝาเรือนจากไม้ไผ่ มะพร้าว หมากรูด ตาล มุงหลังคาโดยใช้ใบไม้ ใบหญ้า เช่น ใบสัก ใบตาล ใบจาก หญ้าคา หญ้าแฝก

ยารักษาโรค : พืชสมุนไพรและเครื่องเทศ ได้แก่ จิง ขมิ้น รากชะเอม ฟ้าทะลายโจร กระเพรา ตะไคร้ กระชาย โหระพา มะกรูด กระเทียม มะแว้งเครือ ชุมเห็ดเทศ สะเดา ใพล จี่เหล็ก ชะพลู

สำหรับการดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับด้วยกัน

1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลทั่วไป
2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ ตามอัธยาศัย และที่สำคัญไม่หลงใหลตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพ เดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้

เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรม การเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของเกษตรกรเอง ด้วยการ นำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : ฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิต จะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญ หลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา มีกิจกรรมเกื้อกูลกัน กิจกรรมเสริมรายได้ ใช้แรงงานใน ครอบครัว ทำงานอย่างเต็มที่ ลดต้นทุนในการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง ในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา

ได้แก่ การทำกิจกรรมหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เช่น

- ข้าว** : พืชอาหารหลักของคนไทย สำหรับบริโภคในครอบครัว
- สระน้ำ** : แหล่งน้ำในไร่นาและเลี้ยงสัตว์น้ำ
- พืชผัก** : ใช้บริโภคในครัวเรือน ช่วยลดรายจ่ายประจำวัน
- พืชสมุนไพร** : เป็นอาหารและยาพื้นบ้าน
- ไม้ยืนต้นและไม่ใช้สอย** : ใช้เป็นไม้ฟืน ทำโรงเรือนและเครื่องจักสาน
- เลี้ยงสัตว์** : แหล่งอาหารโปรตีนและเสริมรายได้
- ไม้ดอกไม้ประดับ** : เพื่อความสวยงาม พักผ่อนจิตใจและเสริมรายได้
- ปูลูหมัก** : บำรุงดิน รักษาสมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

- การเลี้ยงปลาในนาข้าว** :
- : ผลผลิตจากข้าวเป็นอาหารปลา
 - : ปลากินแมลงศัตรูข้าว
 - : มูลปลาเป็นปุ๋ยคန်ข้าว
- ปลูกผักกับการเลี้ยงไก่** :
- : ไก่กินเศษพืชผัก
 - : มูลไก่เป็นปุ๋ยสำหรับพืชผัก
- การใช้ทรัพยากรในไร่นา** :
- : มูลสัตว์เป็นปุ๋ยคอก
 - : เศษหญ้าใบไม้ทำปุ๋ยหมัก
 - : เศษพืชผักเป็นอาหารปลา
 - : ฟางข้าว ใช้เพาะเห็ด ทำปุ๋ยหมัก คลุมดิน อาหารสัตว์

ใช้แรงงานในครอบครัวทำกิจกรรม ลดรายจ่าย และเสริมรายได้

- : แปรรูปและถนอมอาหาร เช่น พริกแห้ง มะนาวดอง
- กล้วยตาก ไข่เค็ม กระเทียมดอง ผักดอง น้ำพริกเครื่องแกง
- : จักสานหัตถกรรม
- สิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ เช่น ดอกไม้บายาง เครื่องใช้ และ
- เครื่องจักสาน จากผักตบชวา ไม้ไผ่ กล้วย

การประกอบอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำได้ ดังนี้

1. ทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นเศรษฐกิจพอเพียง
2. ปลูกผักสวนครัว ลดรายจ่ายด้านอาหารในครอบครัว
3. ใช้ปุ๋ยคอก และทำปุ๋ยหมักใช้ร่วมกับปุ๋ยเคมีเพื่อลดรายจ่ายและช่วยปรับปรุงบำรุงดิน
4. เพาะเห็ดฟางจากฟางข้าวและเศษวัสดุเหลือใช้ในไร่นา
5. ปลูกไม้ผลสวนหลังบ้านและไม้ใช้สอย
6. ปลูกพืชสมุนไพรช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัย
7. เลี้ยงปลาในร่องสวน ในนาข้าวและสระน้ำ เพื่อเป็นอาหารโปรตีนและรายได้เสริม
8. เลี้ยงไก่พื้นเมืองและไก่ไข่ประมาณ 10 - 15 ตัว เพื่อเป็นอาหารต่อครอบครัว โดยใช้ข้าวเปลือก รำปลายข้าวจากการทำนา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากการปลูกพืชไร่ เศษพืชผัก จากการปลูกพืชผัก
9. การทำก๊าซชีวภาพจากมูลสุกร หรือวัว เพื่อใช้เป็นพลังงานในครัวเรือน
10. ทำสารสกัดชีวภาพ จากเศษพืชผักผลไม้ และพืชสมุนไพร ใช้ในไร่นา

การดำเนินชีวิตในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการประกอบอาชีพ ตามทรัพยากรที่มีอยู่โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ เพื่อให้เกิดความพอเพียง ในลักษณะพออยู่พอกิน ก่อให้เกิดความสุขความสบายภายในครอบครัว หากเหลือจากการดำรงชีพสามารถนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ และเก็บออมเป็นเงินทุนสำรองต่อไป

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตทางสายกลางยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ดังนี้

1. ด้านจิตใจ

- ⇒ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง
- ⇒ มีจิตใจสำนึกที่ดี
- ⇒ สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม
- ⇒ มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม
- ⇒ คำนึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2. ด้านสังคมและชุมชน

- ⇒ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
- ⇒ สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ⇒ การจัดการอย่างชาญฉลาด
- ⇒ รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ⇒ ตั้งอยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

4. ด้านเทคโนโลยี

- ⇒ ใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม
- ⇒ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ⇒ พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ

- ⇒ เพิ่มรายได้
- ⇒ ลดรายจ่าย
- ⇒ การออม : สะสมเป็นเงินทุน

แนวทางการปฏิบัติตนตามเศรษฐกิจพอเพียง

- ⇒ ยึดหลัก 3 พอ คือ พออยู่ พอกิน พอใช้
- ⇒ ประหยัด โดยคัดทอนรายจ่าย จากความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ “ ความเป็นอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง ”
- ⇒ ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต “...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นสำคัญ...”
- ⇒ ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในการค้าขายประกอบอาชีพ แบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
- ⇒ มุ่งเน้นหาข้าวหาปลา ก่อน มุ่งเน้นหาเงินทอง
- ⇒ นำมาหากินก่อนนำมาค้าขาย
- ⇒ ภูมิปัญญาพื้นบ้านและที่ดินทำกินคือทุนทางสังคม
- ⇒ ตั้งสติที่มั่นคง ร่างกายที่แข็งแรง ปัญญาที่เฉียบแหลม นำความรู้ความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

“ ทฤษฎีใหม่ ”

“....หลักมีว่าแบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นสำหรับปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่งสำหรับปลูกพืชไร่พืชสวนและก็มีที่สำหรับขุดสระน้ำดำเนินการไปแล้ว ทำอย่างธรรมดาอย่างชาวบ้าน ในที่สุดก็ได้ข้าวได้ผักขาย....”

พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ต่อปวงชนชาวไทย ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน ด้วยทรงมีพระราชหฤทัย มุ่งมั่นในการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ฝนตกไม่สม่ำเสมอ ฝนทิ้งช่วง น้ำไหลบ่า เมื่อฝนตกหนักอันเกิดจากสภาพป่าถูกทำลาย และเกิดภาวะแห้งแล้งทั่วไป

พระองค์ทรงมีพระราชดำริ ที่จะแก้ไขปัญหาภัยแล้ง และยกระดับการพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรในภาคเกษตรกรรมให้เกิดความ “พออยู่พอกิน ” พระองค์ทรงมีพระราชวินิจฉัย ค้นคว้า ดำรง รวบรวมข้อมูล และทดสอบเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ดิน พันธุ์พืชสำหรับการบริโภคและอุปโภค เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในพื้นที่ของตนเองโดยตั้งเป็น “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งผ่านการสรุปผลจากการทดลอง ของมูลนิธิชัยพัฒนาในพระองค์ ที่วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง และตำบลเขาคินพัฒนา อำเภอเมือง (ปัจจุบันคืออำเภอเฉลิมพระเกียรติ) จังหวัดสระบุรี

ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง โดยการผสมผสานกิจกรรมพืช สัตว์ และประมงให้มีความหลากหลายนานาพันธุ์ เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยทำการเกษตรใน ลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิด “พออยู่พอกิน ” ในระยะแรกๆ

หลักการของทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตอน

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่หนึ่ง

ฐานการผลิตความพอเพียง เน้นถึงการผลิตที่พึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งของตนเอง ให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในพื้นที่ของตนเอง กล่าวคือ “พออยู่พอกิน” ไม่อดอยากซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นเรื่องของการจัดการพื้นที่การเกษตรออกเป็น 4 ส่วน สัดส่วนการใช้พื้นที่ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ เพื่อให้ตัวเลขง่ายต่อการจดจำในพื้นที่ 15 ไร่ ดังนี้ 30 : 30 : 30 : 10 (พื้นที่ทำนา สระน้ำ พื้นที่ปลูกพืชผสมผสาน และที่อยู่อาศัย)

1. สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร (ประมาณ 30 % ของพื้นที่)
2. นาข้าว 5 ไร่ (ประมาณ 30 % ของพื้นที่)
3. พื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก 5 ไร่ (ประมาณ 30 % ของพื้นที่)
4. ที่อยู่อาศัย และอื่นๆ 2 ไร่ (ประมาณ 10 % ของพื้นที่)

ข้าว พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง คือพื้นที่ทำนาในการปลูกข้าวเพื่อการบริโภค ข้าวเป็นพืชที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจระดับประเทศ และระดับครอบครัว ในระดับประเทศถือว่าสามารถนำเงินตราสู่ประเทศอย่างมากมายในแต่ละปี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ข้าวเป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยในแง่ของงานบุญประเพณีต่างๆ และข้าวเป็นพืชที่ปลูกไว้สำหรับคนไทยทั่วประเทศเพื่อการบริโภค ในระดับครอบครัว ปลูกไว้บริโภคและหากผลผลิตเหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้

ข้าว ยังแสดงถึงฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรและทรัพย์สินในแต่ละครอบครัว ข้าวเป็นสินค้าที่เกษตรกรสามารถเก็บไว้ได้นาน ขึ้นอยู่กับความต้องการว่า ต้องการบริโภคเมื่อไร ต้องการเปลี่ยนจากผลผลิต (ข้าวเปลือก) เป็นเงินตราไว้สำหรับใช้จ่ายในครัวเรือนเมื่อไรก็ได้ ซึ่งจะต่างกับสินค้าเกษตรอื่นๆโดยทั่วไป คนไทยบริโภคข้าวเฉลี่ยคนละ 200 กิโลกรัมข้าวเปลือกต่อปี เกษตรกรมีครอบครัวละ 3-4 คน ดังนั้นควรปลูกข้าว 5 ไร่ผลผลิตประมาณ 30 ถัง ซึ่งเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี

สระน้ำ พื้นที่ส่วนที่สองคือ สระน้ำในไร่นา มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้น หากเกษตรกรรมมีสระน้ำก็เปรียบเสมือนมีตมเก็บกักน้ำในฤดูฝน ช่วยป้องกันน้ำไหลหลากท่วมไร่นาของเกษตรกร ตลอดจนช่วยมีให้น้ำไหลหลากสู่แม่น้ำลำคลอง สามารถนำน้ำจากสระน้ำมาใช้ในฤดูฝน กรณีเกิดขาดแคลนน้ำหรือฝนทิ้งช่วง สำหรับฤดูแล้ง หากมีน้ำในสระเหลือสามารถนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืชและสัตว์เลี้ยง การที่เกษตรกรรมมีสระน้ำในไร่นายังแสดงถึงการมีหลักประกันความเสี่ยงในการผลิตทางการเกษตร ถ้าเกิดการขาดแคลนน้ำขึ้นในการเพาะปลูก นอกจากนี้ สระน้ำยังเป็นทรัพยากรในการสนับสนุนการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ในไร่นา ให้ความชุ่มชื้น และสร้างระบบนิเวศเกษตรที่เหมาะสมในบริเวณพื้นที่ขอบสระน้ำ การคำนวณว่าต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ โดยประมาณ และบนสระน้ำอาจสร้างเล้าไก่ เล้าหมูไว้ด้วย เพราะฉะนั้นพื้นที่ 10 ไร่ ต้องใช้น้ำอย่างน้อย 10,000 ลูกบาศก์เมตร

การปลูกพืชแบบผสมผสาน พื้นที่ส่วนที่สามไว้เพาะปลูกพืชแบบผสมผสานทั้งไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก พืชสมุนไพร และไม้ดอกไม้ประดับ เป็นแหล่งอาหาร ไม้ใช้สอยและเพิ่มรายได้ การปลูกพืชหลาย ๆ ชนิดจะช่วยรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยกระจายความเสี่ยงจากความแปรปรวน ของระบบตลาดและภัยธรรมชาติ การปลูกพืชผสมผสานยังสามารถช่วยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอกไร่นาและตัดวงจรศัตรูพืชบางชนิดได้อีกด้วย

ตัวอย่างของพืชที่ควรปลูก ได้แก่

- พืชสวน (ไม้ผล)** : เช่น มะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน ละมุด ส้ม กล้วย
น้อยหน่า มะละกอ และกระท้อน เป็นต้น
- พืชสวน (ผัก ไม้ยืนต้น)** : เช่น แคบ้าน มะรุม สะเดา เหลียง เนียง ชะเอม ผักหวาน
ขจร จี่เหล็ก และกระถิน เป็นต้น
- พืชสวน (พืชผัก)** : เช่น พริก กระเพรา โหระพา ตะไคร้ ขิง ข่า แมงลัก สะระแหน่
มันเทศ ผือก ถั่วฝักยาว ถั่วพู และมะเขือ เป็นต้น
- พืชสวน (ไม้ดอก)** : เช่น มะลิ ดาวเรือง บานไม่รู้โรย กุหลาบ รัก และช่อนกลิ่น
เป็นต้น
- เห็ด** : เช่น เห็ดนางฟ้า เห็ดฟาง เห็ดเป่าฮื้อ เป็นต้น
- สมุนไพร และเครื่องเทศ** : เช่น หอมกู่ พลุ พริกไทย บุก บัวบก มะเกลือ ชุมเห็ด หญ้าแฝก
กระเพรา โหระพา สะระแหน่ แมงลัก และตะไคร้ เป็นต้น
- ไม้ยืนต้น (ใช้สอยและเชื้อเพลิง)** : เช่น ไม้ มะพร้าว ตาล มะขามเทศ สะแก ทองหลาง จามจุรี
กระถิน ยูคาลิปตัส สะเดา จี่เหล็ก ประดู่ ชิงชัน และ
ยางนา เป็นต้น
- พืชไร่** : เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง อ้อย มันสำปะหลัง ละหุ่ง
เป็นต้น พืชไร่บางชนิดอาจเก็บเกี่ยวเมื่อผลผลิตยังสดอยู่
จำหน่ายได้
- พืชบำรุงดินและพืชคลุมดิน** : เช่น ทองหลาง จี่เหล็ก กระถิน ถั่วเขียว ถั่วแดง ถั่วพรี
ถั่วมะแฮะ ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วพุ่ม โสน ถั่วฮามาต้า
เป็นพืชที่ควรปลูกแซมไม้ผล ไม้ยืนต้นขณะที่ต้นยังเล็กอยู่
ปลูกหมุนเวียนกับข้าวหรือปลูกตามหัวไร่ปลายนา
พืชเหล่านี้บางชนิดใช้กินใบและดอกได้ด้วย

ที่อยู่อาศัย พื้นที่ส่วนที่สี่ เป็นที่อยู่อาศัย หรือบ้านไว้ดูแลเรือกสวนไร่นาและบริเวณบ้าน ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่นมีไม้ผลหลังบ้านไว้บริโภค ปลูกผักสวนครัว พืชสมุนไพร นำเศษวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ยหมัก เพาะเห็ดฟาง การเลี้ยงสัตว์เพื่อสร้างคุณค่าทางอาหารและโภชนาการ ตลอดจนเสริมรายได้ นอกจากนี้มูลสัตว์ยังเป็นปุ๋ยคอก สำหรับพืชในลักษณะเกษตรผสมผสาน มีการหมุนเวียนทรัพยากรในไร่นาให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดการพื้นที่ส่วนที่สี่ให้มีที่อยู่อาศัยนั้น ยังหมายถึง การสร้างจิตสำนึกและนิสัยให้มีความผูกพันกับอาชีพการเกษตรของตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่มีจิตพึ่งพา หลงใหลในวัตถุนิยมดั่งเช่นสังคมเมือง สามารถใช้ประโยชน์จากบริเวณบ้านและที่อยู่อาศัย มีเวลามากพอในการทำการเกษตรดูแลเรือกสวนไร่นาของตนเอง มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานอย่างพอเพียง ได้อาหารจากพืช สัตว์และประมง มียารักษาโรคจากพืชธรรมชาติและพืชสมุนไพร มีผลไม้ไว้บริโภค และมีไม้ใช้สอยในครอบครัว

สรุป ความสัมพันธ์ของทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่หนึ่ง คือเน้นการผลิตที่พึ่งพาตนเอง โดยทำกิจกรรมหลากหลาย เช่น ข้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก มีแหล่งน้ำในไร่นา มีที่อยู่อาศัย มีผลผลิตและอาหารเพื่อการบริโภค มีการใช้แรงงานในครอบครัวสม่ำเสมอ และมีงานทำในพื้นที่ตลอดปี มีรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกโดยมีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นาอย่างเต็มที่ เพื่อลดความเสี่ยง จากภัยธรรมชาติ และความแปรปรวนของราคาผลผลิต ลดรายจ่ายในครอบครัว ลดการใช้สารเคมี ทำให้คุณภาพดินและระบบนิเวศเกษตรของไร่นาและชุมชนดีขึ้น สมาชิกมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ครอบครัวมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่สอง

รวมพลังเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสร้างความพอเพียงในขั้นที่หนึ่ง ทำให้เกิดความเข้มแข็งในแต่ละคนแต่ละครอบครัว จึงเกิดกลุ่มกิจกรรมที่เข้มแข็งและเกิดพลัง ในขั้นที่สอง การรวมกลุ่มจึงร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน **มิใช่มาขอความช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพียงแต่ฝ่ายเดียว** การรวมกลุ่มให้เกิดพลังในการดำรงชีวิตและดำเนินกิจกรรมการเกษตร โดยการ ร่วมแรงร่วมมือในการผลิต การตลาด ร่วมคิดร่วมวางแผน และระดมทรัพยากรในการผลิต จัดระบบ การผลิต ศึกษาระบบการตลาด การค้าขาย การจำหน่าย ผลผลิตร่วมกัน สร้างสวัสดิการความเป็นอยู่ ด้านการศึกษาและอนามัยร่วมกันในชุมชนและกลุ่มเป็นอันดับแรก ทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน กลุ่มมีความเข้มแข็งช่วยเหลือตนเองได้ เกิดความสามัคคีปรองดองกัน สามารถร่วมดำเนินธุรกิจด้วยกัน โดยการร่วมกันซื้อร่วมกันขาย ซึ่งจะช่วยลดค่าขนส่ง ทำให้เกิดการเรียนรู้แหล่งผลิต ซื้อขายปัจจัย การผลิตและผลผลิต นอกจากนี้แล้วการรวมกลุ่มและรูปแบบสหกรณ์ ทำให้มีผลผลิตในปริมาณ ที่มากพอ สามารถเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาในการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่สาม

ร่วมค้าขายสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน

ในขั้นตอนที่สองเมื่อองค์กรหรือกลุ่มหรือสหกรณ์เกิดความเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือตนเองได้แล้ว จึงร่วมกับคนภายนอกค้าขาย ร่วมประสานประโยชน์ร่วมกัน โดยร่วมมือกับแหล่งเงินทุน(ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงานในขั้นตอนที่สาม โดยยึดหลักฐานการผลิตเดิม ระบบและรูปแบบการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และประสานประโยชน์ร่วมกัน การจัดตั้งและบริหาร โรงสี ร้านค้าสหกรณ์ ในลักษณะบริษัทร่วมทุน ช่วยกันลงทุนในรูปแบบทรัพยากรการผลิต ทรัพยากรมนุษย์ (ตัวบุคคลช่วยกันทำงาน) เงินทุน และอุปกรณ์การผลิตการก่อสร้าง เป็นต้น

ในการร่วมมือร่วมใจกับบุคคลภายนอกในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้เกิดหน่วยเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่น จะตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกัน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด เช่น หน่วยการผลิต หน่วยขนส่ง หน่วยการจัดการ หน่วยติดต่อหาตลาด หน่วยการจำหน่าย หน่วยการลงทุน เป็นต้น แต่ทุกหน่วยงานจะต้องทำงานเหมือนบริษัทเดียวกัน ทำงานเป็นทีมประสานร่วมกัน ทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ การดำเนินธุรกิจ เกิดขบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ทราบความต้องการทั้งชนิด ปริมาณ คุณภาพ และราคาสินค้า นิสัยการบริโภคและอุปโภคของลูกค้า สิ่งสำคัญจะต้องมีกลไก กฎระเบียบข้อบังคับร่วมกัน การจัดสรรปันส่วนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต้องยุติธรรมและมีคุณธรรม

จากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯซึ่งพระราชทานไว้แก่ พสกนิกรชาวไทยเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่เพื่อการเกษตร โดยการแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรออกเป็น 4 ส่วนคือ สระน้ำ พื้นที่ทำนา พื้นที่ทำไร่ ทำสวนและพื้นที่ที่อยู่อาศัย ในอัตราส่วน 30:30:30:10 และสามารถนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ และสังคมเกษตรกร โดยพิจารณาถึงความ หลากหลายของกิจกรรมการเกษตร มีระบบ และสัดส่วนที่เหมาะสมในแต่ละสภาพพื้นที่ ดังนี้

1. กิจกรรมด้านแหล่งน้ำ น้ำมีความสำคัญในระบบการผลิตของเกษตรกร เนื่องจาก พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงอาศัยน้ำฝนและบางพื้นที่ ถึงแม้ว่าเป็นที่ราบและลุ่ม สามารถเก็บกักน้ำได้เพียงไม่กี่เดือน ในฤดูแล้งน้ำจึงมีความสำคัญยิ่งยวดต่อระบบการผลิตการเกษตร ในทุกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็น พื้นที่ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก

ดังนั้น สระน้ำเพื่อการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงเป็นแนวพระราชดำริที่เหมาะสมที่สุดในสังคมเกษตรกรไทย อย่างไรก็ตาม สระน้ำในที่นี้ยัง หมายถึงแหล่งน้ำ ที่ใช้เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคในครอบครัวเกษตรกร นอกจากนี้ แหล่งน้ำยังสามารถเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ เพื่อการบริโภคและจำหน่าย ตลอดจนนำน้ำจากแหล่งดังกล่าวมาใช้ในการเพาะปลูกพืชผลในเรือนสวนไร่นา และกิจกรรมการผลิตอื่นๆ เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงสัตว์ และพืชผักสวนครัว ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น ในสภาพพื้นที่ที่มีคูคลองธรรมชาติหรือ แหล่งน้ำจากร่องน้ำในสวนไม้ผลและพืชผัก เกษตรกรสามารถนำน้ำมาใช้ในการระบบการผลิตในไร่นาได้

อนึ่ง ในฤดูแล้งน้ำในบริเวณสระน้ำ ร่องสวนและคูคลองธรรมชาติอาจจะแห้งหรือมี น้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และใช้บริโภคและอุปโภคในครอบครัว เกษตรกร ควรมีการ เติมน้ำจากแหล่งน้ำขนาดใหญ่เหมือน ฝายทดน้ำ ห้วย คลอง บึง ตามธรรมชาติ เป็นต้น

2. กิจกรรมด้านอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมการเกษตรที่มนุษย์ใช้บริโภคในครอบครัว ตลอดจนเป็นอาหารสัตว์เพื่อให้สัตว์เจริญเติบโต สามารถนำมาเป็นอาหารของมนุษย์ได้ เช่น ข้าว พืชไร่ (ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ทานตะวัน งา ละหุ่ง) พืชผักสวนครัว (แตงกวา ถั่วฝักยาว พริกชี้ฟ้า) พืชสมุนไพร (กะเพรา โหระพา สะระแหน่) ไม้ผล ไม้ยืนต้นบางชนิด (มะพร้าว กัลยัม มะละกอ ฝรั่ง) สัตว์น้ำ (กบ ปู ปลา กุ้ง หอย) การเลี้ยงสัตว์ปีก (เป็ด ไก่ นก) และสัตว์ใหญ่ (สุกร โค กระบือ) เป็นต้น

3. กิจกรรมที่ทำรายได้ (ด้านเศรษฐกิจ) โดยพยายามเน้นด้านการเพิ่มรายได้เป็นหลัก และก่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่อง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี

⇒ รายได้รายวัน ได้แก่ กิจกรรมพืชผัก (ผักบุ้ง ผักกระเฉด ตะไคร้ จิง ข่า กระเพรา เป็นต้น)

กิจกรรมด้านสัตว์ สัตว์ปีก ให้ผลผลิตไข่ (ไก่ เป็ด นกกระทา) และการเลี้ยงโคนม

⇒ รายได้รายสัปดาห์ ได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักบางชนิด เช่น ชะอม กระถิน และผักกินใบ

⇒ รายได้รายเดือน หรือ ตามฤดูกาลผลิต 2 - 4 เดือน

ได้แก่ การทำนา การทำพืชไร่ การปลูกพืชผัก
การเลี้ยงสัตว์ (การเลี้ยงสัตว์ปีก เพื่อผลิตเนื้อ
การเลี้ยงสุกร แม่พันธุ์ผลิตลูก การเลี้ยงโคนม และ
สุกรขุนและการเลี้ยงสัตว์น้ำ (ปลา กบ เป็นต้น)

⇒ รายได้รายปี

ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมไม่ผลไม่ยืนต้น พืชไร่ อายุยาว
เช่น มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย
การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โคเนื้อ โคขุน สุกร เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วในระยะยาวสามารถสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ ทำให้เกิดระบบนิเวศเกษตรชุมชนที่ดีขึ้น เนื่องจากระบบการผลิตที่มีไม่ผลและไม่ยืนต้น ตลอดจนมีพืชแซมและพืชคลุมดินจะช่วยสร้างสภาพระบบนิเวศเกษตรด้านบรรยากาศ และป้องกันการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งในระบบการผลิตดังกล่าว จะมีความหลากหลายของพืชยืนต้นและพืชล้มลุก

4. กิจกรรมพื้นที่บริเวณบ้าน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ มีทั้งการปลูกพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผลไม่ยืนต้น ไม้ใช้สอย ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และการเพาะเห็ด กิจกรรมต่าง ๆ ภายในบริเวณบ้านจะช่วยประหยัดรายจ่ายและเหลือขายเป็นรายได้ เสริมสร้างการใช้ที่ดินและแรงงานครอบครัวให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น

การนำทฤษฎีใหม่มาใช้ในไร่นาทำให้เกษตรกร “ มีน้ำมีท่า มีกินมีใช้และครอบครัวอยู่สุขสบาย ”

คำว่า “ มีน้ำมีท่า ”

มีแหล่งน้ำในไร่นา เช่น น้ำในร่องสวนไม้ผล และพืชผัก บ่อเลี้ยงปลา บ่อบาดาล สระน้ำ เพื่อมีไว้ใช้ในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง

คำว่า “ มีกิน ”

มีกิจกรรมพืชอาหารโดยเฉพาะ การทำนาสามารถมีข้าวไว้บริโภคตลอดทั้งปี ในครอบครัว หากเหลือจึงจำหน่าย ทั้งนี้ ยังสามารถปลูกพืชที่เป็นอาหารแทรกในกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ โดยการปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชแซมในสวนไม้ผลในพื้นที่ในไร่นา เช่น พืชตระกูลถั่ว ถั่วเหลือง ถั่วเขียว งา ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ตลอดจนพืชผัก และการเลี้ยงสัตว์บก สัตว์น้ำ

คำว่า “ มีใช้ ”

มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ และลดต้นทุนการผลิต โดยการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น การปลูกพืชแซมในสวนไม้ผลและไม้ยืนต้น ได้แก่ กิจกรรมพืชไร่ พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับ นอกจากนี้ยังสามารถปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นเป็นไม้ใช้สอย และใช้ประโยชน์อย่างอื่นๆ อีกมากมาย เช่น เป็นแนวรั้วและขอบเขตเป็นพืชบังลม เป็นพืชที่สร้างความชุ่มชื้นให้กับระบบการผลิตการเกษตรทำให้ระบบนิเวศเกษตรดีขึ้น

คำว่า “ ครอบครัวอยู่สุขสบาย ”

เกษตรกรมีบ้านเรือน โดยอยู่อาศัยในพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้สามารถดูแลเรือสวน ไร่นา และกิจกรรมการเกษตรได้เต็มที่ นอกจากนี้ยังสามารถทำกิจกรรมการเกษตรรอบๆ บริเวณที่อยู่อาศัยเพื่อใช้ในการบริโภค และใช้สอยอื่นๆ เช่น ปลูกไม้ผลสวนหลังบ้าน พืชผักสวนครัว ไม้ดอกไม้ประดับ พืชสมุนไพร และใช้วัสดุที่มีอยู่ในไร่นาและท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ เช่น การเพาะเห็ด การทำปุ๋ยหมัก และการเลี้ยงสัตว์ ทำให้ลดรายจ่ายด้านอาหารและยา นอกจากนี้ยังมีรายได้เสริมจากการขายผลผลิตที่เหลือจากการบริโภค

แนวทางการประยุกต์ทฤษฎีใหม่สำหรับเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย

1. ความรู้ความเข้าใจ

- 1.1 ทฤษฎีใหม่ ไม่ใช่วิธีการหรือเทคนิคเดียวเท่านั้นในการที่จะแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้ทุกกรณีทุกพื้นที่
- 1.2 ทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกทางหนึ่งที่มีหวังแก้ไขปัญหา ให้สามารถอยู่ได้ในระดับพอเพียง (พออยู่ พอกิน)
- 1.3 ทฤษฎีใหม่เป็นการจัดการหรือวิธีการจัดการทรัพยากร หรือ การจัดการพื้นที่เกี่ยวกับดินและน้ำ การปลูกพืชและพันธุ์ไม้ให้สามารถดำรงชีพ และประกอบอาชีพการเกษตรอย่างเหมาะสม อยู่ได้ในพื้นที่ของตนเองอย่างพออยู่พอกินในเบื้องต้น
- 1.4 ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่หนึ่งเป็นระบบการทำฟาร์ม ที่มีระบบย่อยอยู่ในระบบใหญ่ได้แก่ ระบบการทำนา ระบบการปลูกพืช (ผสมผสาน) ระบบการจัดการน้ำ และระบบครัวเรือนเกษตรกร
- 1.5 ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่หนึ่ง เป็นการจัดการพื้นที่ในสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ตามทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติมิใช่สูตรตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่
- 1.6 ทฤษฎีใหม่มุ่งพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะการบริหารการจัดการ และการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพ
- 1.7 ทฤษฎีใหม่สร้างความเข้มแข็งจากการพึ่งพาตนเอง
- 1.8 ทฤษฎีใหม่ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความอดทน การประหยัด
- 1.9 ทฤษฎีใหม่สอนให้คนรู้จักสามัคคีรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 1.10 ทฤษฎีใหม่สอนให้คนรู้จักการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นทั้งใกล้ชิดและห่างไกลโดยอาศัยความยุติธรรมและคุณธรรม

2. ความพร้อมและการจัดการ

- 2.1 สภาพพื้นที่ เช่น ที่ดินและแหล่งน้ำในไร่นา เป็นต้น บางสภาพพื้นที่ทำได้ดินเหมาะสม ดินสามารถปลูกพืชได้ และเก็บกักน้ำได้
- 2.2 เทคโนโลยีการผลิต การจัดการ และการตลาด
- 2.3 เงินลงทุน และเงินทุนหมุนเวียนเล็กน้อยหากมีความเพียร
- 2.4 ในการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต และวิถีความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น เคยปลูกพืชอย่างเดียว กลับมาปลูกหลายชนิด ทำงานในไร่นาบางฤดูกาล กลับต้องทำงานตลอดปีอย่างมีความสุข และมีความอบอุ่นกับครอบครัว
- 2.5 มีทักษะและความขยันหมั่นเพียร อดทน ทดลอง ศึกษา เรียนรู้จริงจากการปฏิบัติและรอคอยความสำเร็จ

3. ความร่วมมือและความสามัคคี

- 3.1 ร่วมมือกับภาคราชการ เอกชน และประชาชน
- 3.2 ความร่วมมือของคนในกลุ่ม ชุมชน และท้องถิ่น
- 3.3 ความสามัคคีร่วมกัน เอื้ออาทรต่อกัน
- 3.4 ระดมทุน ทรัพยากรการผลิต คน และอื่นๆ ในการดำเนินงาน

สรุปหลักการประยุกต์ทฤษฎีใหม่สำหรับเศรษฐกิจพอเพียง

1. ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 10 - 15 ไร่
2. ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง หรือขั้นแรก ทำการผลิตกิจกรรมการเกษตร พืช สัตว์ และ ประมง ในไร่นาให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ อย่าง “พออยู่ พอกิน ” หรือสามารถพึ่งตนเองได้
3. มีข้าวพอเพียงในการบริโภคในครัวเรือน
4. ปัจจัยสำคัญคือการจัดการที่ดิน แหล่งน้ำ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ แรงงาน และการลงทุนในไร่นา
5. ทำกิจกรรมการเกษตรหลายชนิด เพื่อลดความเสี่ยงและมีรายได้ต่อเนื่อง
6. ควรมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ หรือการชลประทานมาเติมในสระน้ำในไร่นา
ในกรณีที่ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง
7. ในขั้นที่หนึ่งการแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ในอัตราส่วน 30 :30:30:10 เป็นการจัดการพื้นที่ตามทฤษฎีใหม่ สามารถประยุกต์เปลี่ยนแปลงสัดส่วนตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ได้
8. ในขั้นที่สองเกษตรกรรวมกลุ่มมุ่งเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยแต่ละครอบครัว ต้องมีความพอเพียง “พออยู่ พอกิน ” และเข้มแข็งก่อนขอความช่วยเหลือจากรัฐและเอกชน
9. ในขั้นที่สาม เมื่อชุมชนหรือกลุ่มเข้มแข็งจึงร่วมกับคนภายนอกค้าขายและสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจ
10. สร้างประโยชน์ร่วมกัน โดยรวมพลังการผลิต การจัดการ และการค้าขาย
11. ด้วยหลักของทฤษฎีใหม่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา

เอกสารคำแนะนำ : เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2543

คณะผู้เรียบเรียง

วิทยา	อติปอนันต์	ฉวีวรรณ	มะหะเสนีย์
อรุณี	ปิ่นประยงค์	เอื้อ	เชิงสะอาด
ประเสริฐ	กองกันภัย	อเนก	มีชนะ
สมคิด	นุ่มปราณี	เพ็ญศรี	ภิรติสมบุญ
อำนาจ	ช้างวงศ์		

จัดทำ

รุจิพร จารุพงศ์

จัดทำและเผยแพร่ทางเว็บไซต์

กลุ่มสื่อส่งเสริมการเกษตร
สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี
กรมส่งเสริมการเกษตร
E-MAIL : agritech72@doae.go.th